

การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในภาคเหนือ*

A Study of How to Apply Objects of Sympathy to Develop the Elderly's Social Health in Northern Thailand

อุเทน ลาพิงค์

Uten Larping

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus, Thailand

E-mail: khunten2002@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ เพื่อศึกษารูปแบบสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ผู้วิจัยได้วางกรอบและแนวทางการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ 4 พื้นที่ คือ โรงเรียนผู้สูงอายุ วัดหัวฝาย อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย โรงเรียนผู้สูงอายุวัดพระบรมธาตุดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนออมสุข ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลช่อแฮ จังหวัดแพร่ เป็นหลัก

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ ทั้ง 4 โรงเรียน สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมที่ดี คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพ ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น จะช่วยเพิ่มโอกาสในการประสบผลสำเร็จ ของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคเหนือ ต้องอาศัยองค์ประกอบการดำเนินงาน 5 ด้าน คือ 1) ด้านผู้นำ มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ทุ่มเท เสียสละและมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์

---

*ได้รับบทความ: 22 พฤศจิกายน 2560; ตอรับตีพิมพ์: 6 สิงหาคม 2561

Received: November 22, 2017; Accepted: August 6, 2018

กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ 2) ด้านเป้าหมาย มีเป้าหมายชัดเจน และมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน 3) ด้านการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน 4) ด้านเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง 5) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนตนเองและสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น 6) ด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หนุนเสริม การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. รูปแบบสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 นั้น ประกอบด้วย 1) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยวัดเป็นหลักองค์กรทางพระพุทธศาสนา หรือวัดเป็นรูปแบบการดำเนินงานที่เน้นการบริหารจัดการจากวัดเป็นศูนย์กลาง และเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การระดมทุน การประสานงาน และการจัดการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนารูปแบบสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุ 2) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุแบบผสมผสาน เป็นการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ แบบผสมผสาน เป็นรูปแบบการบริหารที่ทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ส่งเสริมโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งการสนับสนุนงบประมาณ และการสนับสนุนองค์ความรู้ สนับสนุนบุคลากร ตลอดจนสนับสนุนการอำนวยความสะดวกที่และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ร่วมกัน เพื่อพัฒนารูปแบบสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุ

3. แนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยการนำหลักธรรม เครื่องมือหรือหลักธรรม 4 ประการ ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรักสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมือง และประเทศชาตินั่นเอง ประกอบด้วย 1) แนวทางส่งเสริมเรื่องทาน 2) แนวทางส่งเสริมเรื่องปิยวาจา 3) แนวทางส่งเสริมเรื่องอัตตถจริย 4) แนวทางส่งเสริมเรื่อง สมานันตตามาประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติจริงเหมาะสมสำหรับเป็นหลักธรรม เพื่อการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: การพัฒนาสุขภาวะทางสังคม; ผู้สูงอายุ; หลักสังคหวัตถุ 4; ภาคเหนือ

Abstract

The objectives of this research were to study the development of good social well-being of the elderly in Northern Thailand, to study the pattern of good social well-being of the elderly in Northern Thailand by applying the Objects of Sympathy, recommend the methods for improving the social well-being of the elderly by applying

the Objects of Sympathy. The researcher conducts the qualitative research and reviews the literatures relating to the social well-being of the elderly. The research covers four areas including Wat Hua Fai School for the Elderly in Pan District, Chiang Rai Province; Wat Phra Baromathat Doi Saket School for the Elderly in Doi Saket District, Chiang Mai Province; Hom Suk School in Don Kaew Sub-district, Mae Rim District, Chiang Mai Province; and Chor Hae Municipality School for the Elderly in Prae Province.

The research's results are as follows:

1. According to the samples in four schools, the development of good social well-being refers to the good living in family, community, workplace, society and the world. It also includes good social service, peace, ability to live with other people. In order to improve social well-being in school for the elderly in Northern Thailand, the following six elements must be focused. 1) Leader: Leader must strive for change. He/she must be dedicated and has strong commitment to improve activities in school for the elderly. 2) Goal: Goal must be clear from the beginning coupled with persistent activities. 3) Engagement: Engagement creates bond among people and ownership feeling towards school. 4) Strong Social Network 5) Persistent Learning and Implementation Improvement: the elderly must have self-evaluation regularly in order to specify their strengths and weaknesses which should be improved 6) Support from local management organization

2. Patterns of good social well-being of the elderly in the North by applying the Objects of Sympathy include: 1) Temple-based school management pattern. Here, a temple plays a crucial role in school management. It is responsible for fund raising, coordinating, learning management for the elderly in order to improve social well-being of the elderly. 2) Hybrid school management pattern. For this one, all stakeholders engage in school management in terms of funding, knowledge dissemination, human resources, and other required facilities in order to improve good well-being of the elderly.

3. Methods for improving social well-being of the elderly by applying the Objects of Sympathy. The research shows that by applying the Objects of Sympathy, a large group of people can live together happily as it helps ease the conflicts among people and create peaceful society and nation. Therefore, the researcher recommends that four

methods must be applied including 1) encouraging people to do charity; 2) promoting kindly speech; 3) encouraging people to do good things; and 4) promoting even and equal treatment. This Dhamma principle must be implemented in order to develop good social well-being in school of the elderly.

Keywords: Social well-being Development; The Elderly; The Objects of Sympathy; Northern Thailand

1. บทนำ

กลยุทธ์การวิจัยที่ 2 ส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาคุณค่าทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ที่หลากหลาย แผนงานวิจัยที่ 2.3 การวิจัยเกี่ยวกับการมี คุณธรรมและจริยธรรม และการเสริมสร้าง ธรรมาภิบาลในสังคมจากยุทธศาสตร์การวิจัย เมื่อพิจารณากลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้น ในจำนวน 13 กลุ่มนั้น กลุ่มที่ 11 สังคมผู้สูงอายุ การวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การพัฒนา สุขภาพผู้สูงอายุ และการพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุ ครอบครัวชุมชน การพัฒนารูปแบบสถานดูแล ผู้สูงอายุที่เหมาะสมในบริบทสังคม วัฒนธรรมไทย ระบบและมาตรการส่งเสริมดูแล การจัดการ สวัสดิภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุให้มีความมั่นคง ทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมบทบาท ของผู้สูงอายุในสถาบันสังคมและชุมชนการนำ ศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาประเทศ และภูมิภาคอาเซียน ตลอดจนการถ่ายทอด ภูมิปัญญาสู่สังคมผู้สูงอายุมีศักยภาพที่พัฒนาขึ้น เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสังคม ตลอดจนมีสวัสดิการ

และสวัสดิภาพต่างๆ ในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง โรงเรียนผู้สูงอายุ จึงเป็นรูปแบบหนึ่งในการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่อง ที่ผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนิน ชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้ แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสาน ภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน ซึ่งโรงเรียน ผู้สูงอายุหลายแห่งตั้งขึ้น โดยใช้อาคารเรียนเก่า ของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรม ผู้สูงอายุ ภายในวัด บางแห่งใช้บ้านของผูริเริ่ม ก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการการจัดตั้งโรงเรียน ผู้สูงอายุ ในระยะแรกอาจเป็นเพียงการรวมกลุ่ม พบปะพูดคุยกัน แล้วจึงค่อยๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของ ผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจาก ที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทาง

สังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสร้างสุข) ศูนย์สามวัย ธารณาการความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถ มีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนด ตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วง ระยะเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัด กิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน จากสถานการณ์ แผนยุทธศาสตร์ และความสำคัญของโรงเรียน ผู้สูงอายุ ทางคณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นปัจจัยที่ส่งเสริม การเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีประมาณ 50 แห่ง ในเขตภาคเหนือ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจ ที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสุขภาวะผู้สูงอายุในการอยู่ ร่วมกัน ในเขตภาคเหนือ โดยนำหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 มาวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินการ ของโรงเรียน และเพื่อศึกษากรณีศึกษาการพัฒนา สุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ และศึกษาแนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางสังคม ของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้เกิด การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาสุขภาวะทาง สังคมที่ดี ของผู้สูงอายุในภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษารูปแบบสุขภาวะทางสังคม ที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสุขภาวะ ทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสุขภาวะ ทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในภาคเหนือ” นั้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาคณะ การลงพื้นที่ภาคสนาม การสัมภาษณ์แบบมี ส่วนร่วม และประชุมกลุ่มสนทนา ดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร (Documentary) ตำรา หนังสือ เอกสาร รายงานผลการวิจัยจาก ห้องสมุดและ Website เกี่ยวกับเรื่องการพัฒนา สุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคห วัตถุ 4

2. การวิจัยในภาคสนาม (Field Study) ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต แบบมีส่วนร่วม ในการศึกษาประเด็นโรงเรียนผู้สูงอายุในกรณี ศึกษาการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุ ในภาคเหนือ

3. การจัดประชุมกลุ่มสนทนา ใช้ในการ ศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุในกรณีศึกษาการพัฒนา สุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ และแนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของ ผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4

4. วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - Par)

4. สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมที่ดีของ ผู้สูงอายุในภาคเหนือ จากข้อมูลสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุใน ภาคเหนือทั้ง 4 โรงเรียน เป็นการพัฒนาสุขภาวะ

ทางสังคมที่ดีสุภาพทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัวในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคมในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดีและมีสันติภาพความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้าน ทั้งนี้มีการแสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนของสังคม มีส่วนสำคัญในการช่วยให้ร่างกาย สามารถฟื้นตัวจากโรคร้ายไข้เจ็บได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยลดผลกระทบของความเครียดที่มีต่อสุภาพทางกายและทางอารมณ์ รวมทั้งยังช่วยลดอัตราการเจ็บป่วย และอันตรายด้วยสำหรับพื้นฐานทางสังคมนั้น จะส่งผลกระทบอย่างมากต่อพฤติกรรม หรือวิถีการดำรงชีวิตของบุคคล โปรแกรมด้านสุภาพทางสังคม อาจรวมถึง โปรแกรมการดูแลเด็กหรือผู้ปกครอง การจัดกลุ่มสนับสนุนด้านสุภาพ การจัดโอกาสในการพัฒนาความเป็นผู้นำความพยายามในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม สันทนาการกลุ่ม การกีฬาและโปรแกรมการพัฒนาความชำนาญ ทางด้านการติดต่อสื่อสาร การเป็นผู้ปกครอง และความเชื่อมั่นในตนเอง การผสมผสานโปรแกรมด้านสุภาพทางสังคมเข้าสู่โครงการส่งเสริมสุภาพ ในสถานประกอบการ จะช่วยเพิ่มโอกาสในการประสบผลสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคเหนือ ต้องอาศัยองค์ประกอบการดำเนินงาน 5 ด้าน คือ

1.1 ด้านผู้นำ มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ที่ เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้นำทางด้านจิตใจ เช่น พระภิกษุ เพราะมีผลโดยตรงต่อการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นทั้งแก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ซึ่งเป็นที่มาของความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียน

1.2 ด้านเป้าหมายที่ชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนถือเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานที่สร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่คณะกรรมการหรือแกนนำ จะเป็นพลังที่เข้มแข็งในการทำงานร่วมกันและการจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ถือเป็นกลไกในการเชื่อมร้อยความเป็นกลุ่มความเป็นชุมชนของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้บรรลุผล

1.3 ด้านการมีส่วนร่วม จะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กลไกที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือน การสร้างเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมกันดำเนินงาน

1.4 ด้านเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง อาจพิจารณาได้ 2 ระดับ คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่ม หรือในหมู่สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกัน เช่น ในรูปแบบคณะกรรมการหรือการมีตัวแทนในแต่ละหมู่บ้าน และการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก เพื่อประสานพลังในการทำงานร่วมกัน

1.5 ด้านการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนตนเอง และสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้ จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น และนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

1.6 ด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หนุนเสริม การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ การประสานเครือข่าย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่จะผลักดันให้การเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ เกิดขึ้นได้ และดำเนินการไปอย่างราบรื่น

2. รูปแบบสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า รูปแบบสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 นั้น ประกอบไปด้วย 1) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยวัดเป็นหลักองค์กรทางพระพุทธศาสนาหรือวัดเป็นรูปแบบการดำเนินงานที่เน้นการบริหารจัดการจากวัดเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การระดมทุน การประสานงาน และการจัดการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนารูปแบบสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุ 2) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุแบบผสมผสาน เป็นการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ แบบผสมผสาน เป็นรูปแบบการบริหารที่ทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งการสนับสนุนงบประมาณ และการสนับสนุนองค์ความรู้ สนับสนุนบุคลากร ตลอดจนสนับสนุนการอำนวยความสะดวกที่และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ร่วมกัน เพื่อพัฒนารูปแบบ

สุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุ

3. แนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยการนำหลักธรรม เครื่องมือหรือหลักธรรม 4 ประการที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรักสามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัว จนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมือง และประเทศชาตินั่นเอง ประกอบด้วย 1) แนวทางส่งเสริมเรื่องทาน 2) แนวทางส่งเสริมเรื่องปิยวาจา 3) แนวทางส่งเสริมเรื่องอัตตถจริย และ 4) แนวทางส่งเสริมเรื่องสมานันตตา มาประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติจริง เหมาะเป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ ทั้ง 4 โรงเรียน วิเคราะห์ได้ว่า การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมที่ดี คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพ ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้าน ทั้งนี้มีการแสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนของสังคม มีส่วนสำคัญในการช่วยให้ร่างกายสามารถฟื้นตัวจากโรคร้ายไข้เจ็บได้เร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของเชียง เกาซิด

(Paochit, 2014) เรื่อง “การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดนครสวรรค์” พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการทำกิจกรรมตามรูปแบบ กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการดำเนินกิจกรรม และมีความรู้สึกว่าคุณภาพดีขึ้น มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใสขึ้น

นอกจากนี้ ยังช่วยลดผลกระทบของความเครียด ที่มีต่อสุขภาพทางกายและทางอารมณ์ รวมทั้งยังช่วยลดอัตราการเจ็บป่วยและอัตราตายด้วย สำหรับพื้นฐานทางสังคมนั้นส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม หรือวิถีการดำรงชีวิตของบุคคลนั้น โปรแกรมด้านสุขภาพทางสังคม รวมถึงโปรแกรมการดูแลเด็ก หรือผู้ปกครอง การจัดกลุ่มสนับสนุนด้านสุขภาพ ซึ่งผลการดูแลสุขภาพดังกล่าว สอดคล้องกับปีนเรศ กาศอุดม (Kasudom, 2011) เรื่อง “ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพดีขึ้น และผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อการดำเนินกิจกรรมในโปรแกรมฯ ดังนั้น จึงควรนำโปรแกรมฯ ไปใช้กับผู้สูงอายุกลุ่มอื่นๆ ให้กว้างขวางและต่อเนื่อง นอกจากนั้น ควรนำสาระสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุไปบูรณาการกับการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาพยาบาล เพื่อเป็นการเตรียมนักศึกษาในการดูแลผู้สูงอายุ การจัดโอกาสในการพัฒนาความเป็นผู้นำความพยายามในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม สันทนาการกลุ่ม การกีฬา

และโปรแกรมการพัฒนาความชำนาญทางด้านการติดต่อสื่อสาร การเป็นผู้ปกครองและความเชื่อมั่นในตนเอง การผสมผสานโปรแกรมด้านสุขภาพทางสังคม เข้าสู่โครงการส่งเสริมสุขภาพสถานประกอบการ จะช่วยเพิ่มโอกาสในการประสบความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคเหนือ ต้องอาศัยองค์ประกอบการดำเนินงาน 5 ด้านคือ 1) ด้านผู้นำ 2) ด้านเป้าหมาย 3) ด้านการมีส่วนร่วม 4) ด้านเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง 5) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 6) ด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม

2. รูปแบบสุขภาพทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย 1) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุโดยวัดเป็นหลัก องค์กรทางพระพุทธศาสนา หรือวัดเป็นรูปแบบการดำเนินงานที่เน้นการบริหารจัดการจากวัดเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การระดมทุน การประสานงาน และการจัดการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนารูปแบบสุขภาพทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุ 2) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุแบบผสมผสาน เป็นการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ แบบผสมผสาน เป็นรูปแบบการบริหารที่ทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งการสนับสนุนงบประมาณ และการสนับสนุนองค์ความรู้ สนับสนุนบุคลากร ตลอดจนสนับสนุนการอำนวยความสะดวกและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ร่วมกัน เพื่อพัฒนารูปแบบสุขภาพทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของขวัญดาว กล่ำรัตน์ (Glamrat, 2011) เรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรม

สุขภาพของผู้สูงอายุในเขตภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” พบว่า ส่วนแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูง โดยปัจจัยที่ส่งผลทางบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ การช้หน้าตนเอง ความเชื่อด้านสุขภาพ แรงสนับสนุนทางสังคม การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และความเชื่อประสิทธิภาพแห่งตน และยังสอดคล้องกับการจัดสวัสดิการของเสมอ จัดพล (Jadpol, 2014) เรื่อง “การจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี” พบว่า 4) แนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลต้อง 1) ช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล 2) จัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพผู้สูงอายุ และจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุ 3) จัดบริการครอบครัวอุปการะผู้สูงอายุ 4) จัดสวนสุขภาพและลานออกกำลังกาย 5) คุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ และ 6) จัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุและเครือข่ายผู้สูงอายุ ข้อค้นพบจากการวิจัยคือ องค์การบริหารส่วนตำบลต้องส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ โดยใช้หลักการบริหารเชิงรุก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน จัดฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง สร้างเครือข่ายขับเคลื่อนการทำงานและบูรณาการกิจกรรมร่วมกัน

3. แนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคัตถุ 4 โดยการนำหลักธรรม เครื่องมือ หรือหลักธรรม 4 ประการที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมี

ความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม ซึ่งแนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคัตถุ 4 ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาและวิจัยของทิพวรรณ สุธานนท์ (Suthanon, 2014) เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ” พบว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ มีดังนี้ 1) ด้านร่างกาย ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ ชั้นธ 5 และหลักอายุวัฒนธรรม 2) ด้านจิตใจ ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ 3 อิทธิบาท 4 สติปัฏฐาน 4 และมรรณสติ 3) ด้านสังคม ได้แก่ โลกธรรม 8 พรหมวิหาร 4 กัลยาณมิตรตตา ชั้นติและโสรัจจะ 4) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ละเว้นอบายมุข ธิภูธฐัมมิกัตถประโยชน์ และสันโดษ ซึ่งล้วนสอดคล้องจากหลักธรรมขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า และทั้งนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาและวิจัยของวิไลวรรณ อาจารย์ยานนท์ (Arjariyanon, 2016) เรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ” 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรม ใช้เป็น “คู่มือในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ” และ 2) รูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ ใช้เป็น “ระบบการปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข” แนวทางการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคัตถุ 4 จึงเป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมือง และประเทศชาติ นั่นเอง ประกอบด้วย 1) แนวทางส่งเสริมเรื่องทาน

2) แนวทางส่งเสริมเรื่องปียวาจา 3) แนวทางส่งเสริมเรื่องอรรถตถจริย 4) แนวทางส่งเสริมเรื่องสมานันตตา มาประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาและวิจัยของมนตรี ประเสริฐรุ่งเรือง (Prasertrungrueng, 2015) เรื่อง “การสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่” พบว่า สิ่งสำคัญคือ 1) การพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ความสามารถของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ร่วมกับการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างทางสังคม ภายใต้การไกล่เกลี่ยเชิงคุณค่า ระหว่างค่านิยมทางสังคม และคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ และ 2) การสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ เป็นกระบวนการจัดสรรทรัพยากร ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมให้เกิดประสิทธิภาพด้วยการสร้างหน่วยปฏิสัมพันธ์ย่อย ข้อเสนอแนะในด้านนโยบายส่งเสริมการใช้ความสามารถและแนวทางการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ หลักสังคหวัตถุ 4 เหมาะสมสำหรับเป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ อาจมีกิจกรรมการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุหลายกิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมพบกันประจำเดือน กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ กิจกรรมดูแลกันเอง กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางกาย กิจกรรมสวัสดิการผู้สูงอายุ และกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น (Phramaha Yothin Yodiko, 2017 : 25-36)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาและวิจัย

1.1 ควรมีการลงพื้นที่ศึกษาและวิจัยพัฒนาการของโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสำเร็จ

1.2 ควรมีการติดตามประเมินผลของการจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

1.3 องค์กรและโรงเรียนผู้สูงอายุควรมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาส เพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.4 โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีแนวทางการจัดการเรียนรู้การส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุอย่างชัดเจนมากขึ้น

1.5 ควรศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในทุกๆ มิติสุขภาวะ เช่น สุขภาพทางกาย ทางจิตใจ สุขภาพทางสังคม และสุขภาพทางจิตวิญญาณ

2. ข้อเสนอแนะจากพื้นที่ศึกษา

2.1 โรงเรียนผู้สูงอายุคาดหวังว่าหน่วยงานในจังหวัดมากำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาที่ชัดเจน และมีหลากหลายหน่วยงานมาร่วมสนับสนุนบูรณาการมากขึ้น เพราะในอนาคต อปท.จะต้องมีกลุ่มของผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มที่สำคัญและใหญ่ที่สุด โดยกลุ่มผู้สูงอายุไม่สามารถทำได้เพียงลำพัง

2.2 คาดหวังให้สนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับผู้สูงอายุตลอดชีวิต

2.3 ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวก อารยสถาปัตย์ เช่น ทางลาด ราวจับให้กับผู้สูงอายุ 2.4 ควรมีกิจกรรมใหม่ๆ เพราะมีแต่ กิจกรรมเดิมนักเรียนอาจเบื่อหน่าย บางครั้งเปลี่ยน หน้าวิทยากร เพื่อความแปลกใหม่ เช่น เปลี่ยน	พระนักเทศน์ 2.5 ขาดบุคลากรนักจัดกิจกรรม ประจำ เพราะบุคลากรมีจำกัด 2.6 เพิ่มเติมเรื่องสนับสนุนสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ให้มากขึ้น

References

- Arjariyanon, W. (2016). Happy Life Model for the Elderly Based on Dhamma Principles. *Master's Thesis*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Glamrat, K. (2011). Factors Influencing Health Behaviors of the Elderly in Western Thailand. *Doctoral Thesis*. Graduate School : Silpakorn University.
- Jadpol, S. (2014). Social Security Management for Enhancing Life Quality of the Elderly in Ban Lad Sub District Administrative Organization Ban Lad District, Phetchaburi. *Master's Thesis*. Graduate School : Phetchaburi Rajabhat University.
- Kasudom, P. (2011). Result of Program for Improving Health Behaviors in the Elderly in Bang Kacha Municipality, Muang, Chanthaburi. *Research*. Bangkok : Phrapokklao Nursing College.
- Paochit, C. (2014). Development of Activity Model for Improving Health of the Elderly in Nakhon Sawan. *Research*. Bangkok : Dhurakij Pundit University.
- Phramaha Yothin Yodiko. (2017). Role of Thai Buddhist Monks in Promoting Health of Elderly People in North-eastern Region. *Dhammathas Academic Journal*, 17(3) Special Issue, 25-36.
- Prasertrungrueng, M. (2015). Creating Social Choices for New Elderly in Northeastern Thailand. *Doctoral Thesis*. Graduate School : KhonKaen University.
- Suthanon, T. (2014). Application of Dhamma Principles for Happy Life of the Elderly. *Master's Thesis*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

